

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИЩОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

УДК 37.091.4Ушинський:37.011.3-051(043.2)

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2023.4.1>

П. М. БОЙЧУК

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Заслужений працівник освіти України, ректор,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: pbojchuk@lpc.ukr.education
<http://orcid.org/0000-0003-486-980X>*

С. С. МАРЧУК

*кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри педагогіки та психології,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: smarchuk@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0001-8520-822X>*

Н. С. ПУШКАР

*народний вчитель України,
викладач циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: npushkar@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0001-7353-8168>*

Н. П. ЯРОЩУК

*викладач циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: nyaroschuk@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0002-3771-3974>*

ПРОФЕСІЙНІ ЯКОСТІ ПЕДАГОГА ТА ЙОГО ПІДГОТОВКА В КОНТЕКСТІ ІДЕЙ К. Д. УШИНСЬКОГО

Підготовка педагогічних працівників, їх професійне вдосконалення є важливою умовою модернізації освіти. Сучасний стан підготовки майбутніх учителів потребує звернення до творчої спадщини К. Ушинського задля пошуку раціональних технологій формування важливих компетенцій педагогічних фахівців.

Мета статті – проаналізувати професійно значимі якості педагога та з'ясувати особливості психолого-педагогічної підготовки в науковій спадщині К. Ушинського.

Визначено, що цілісна концепція К. Ушинського увібрала в себе кращі європейські традиції; власний досвід фахової підготовки учительок; прогресивні реформаційні ідеї, запропоновані педагогом-демократом у педагогічній періодиці того часу, та відображені в авторських проектах статутів, програм для створення якісно нових учительських семінарів та інститутів.

Аналіз творів К. Ушинського показує, що учителем може бути людина, яка близька до народу, тісно пов'язана з ним, знає народну мову, живе народними інтересами. Учитель має бути високоосвіченою людиною з енциклопедичними знаннями, любити свою професію, бути завжди зацікавленим в удосконаленні власної майстерності, мати педагогічний і психологічний такт. Він повинен бути професіоналом, чітко уявляти мету педагогічної діяльності, мати високу практичну підготовку, володіти методикою навчання, бути умілим вихователем.

Обґрунтовано принципи гуманізму, народності, природовідповідності як основоположні постулати педагогічної професії у спадщині К. Ушинського.

Ключові слова: професійні якості, педагог, професійна підготовка, наукова спадщина К. Ушинського, гуманізм, демократизм, народність.

Поставлення проблеми. На шляху розвитку інформаційного суспільства якісна освіта стає одним з головних чинників успіху, а педагог є одночасно і об'єктом, і провідником позитивних змін. Формування нового бачення перспектив педагогічної професії, привабливості професійної кар'єри педагога, престижності здобуття педагогічної освіти в Україні потребує запровадження спеціальної моделі державної підтримки здобуття педагогічної освіти [Концепції розвитку педагогічної освіти, 2018].

Школа українська буде успішна, якщо до неї прийде успішний учитель. Він – успішний вчитель та фахівець – вирішить дуже багато питань щодо якості викладання, обсягу домашніх завдань, комунікації з дітьми та адміністрацією школи. До дітей має прийти людина-лідер, яка може вести за собою, яка любить свій предмет, яка його фахово викладає [Нова українська школа, 2016].

В епоху розвитку цифрових технологій, створення штучного інтелекту, який дедалі більше замінює працю людини, професія вчителя не втрачає свого сенсу. Він – творець духовності, розвитку, збагачення інтелекту учня. Вчитель Нової української школи готує дитину до життя в глобалізованому світі. Видатний український педагог Костянтин Ушинський (1824–1870) залишив у спадок свої погляди на комплекс професійно зумовлених якостей педагога та психолого-педагогічну підготовку вчителя початкових класів, що є актуальними і в наш час.

Аналіз попередніх досліджень. Означену нами проблему можна вважати за науково-педагогічну проблему, до якої зверталися чимало науковців та педагогів-практиків. Питання професійної підготовки вчителя-вихователя у контексті психолого-педагогічних ідей Костянтина Ушинського студіювали К. Волинець, С. Марчук, О. Полякова, В. Павленко, С. Чижевська та ін. Чимало науковців висвітлюють питання професійної підготовки сучасного вчителя,

звертаючись до ідей видатного педагога: С. Мельничук, Н. Носовець, І. Стражнікова, Н. Юрченко (підготовка вчителя початкових класів), Р. Пріма (в ракурсі генези вимог до підготовки вчителя), О. Попенко (професійне становлення педагога) та ін.

Дослідники С. Чижевська та В. Павленко визначили зміст спеціальної підготовки вчителя в концепції Ушинського: Закон Божий, граматики, арифметики, географії та історії, природничі науки, медицина, сільське господарство. Центральне місце серед цих наук він відводить рідній мові, бо цей предмет входить в усі інші предмети і вбирає в себе їхні результати [Чижевська, Павленко : 226].

Автори О. Друганова, В. Білик, А. Денисенко з'ясували актуальність ідей К. Ушинського в умовах розбудови нової моделі підготовки сучасного вчителя. Важливе місце в системі підготовки вчителя-вихователя мають зайняти такі науки і навчальні предмети, що дозволять майбутньому педагогу ретельно вивчати дитину «з усіх сторін і в усіх відношеннях», творчо й відповідально підходити до виховання нового покоління [Друганова, Білик, Денисенко : 58]. Дослідниця К. Волинець розглядає педагогічні ідеї К. Ушинського та їх реалізацію в сучасній неперервній педагогічній освіті, висвітлюючи його вимоги щодо підготовки майбутніх педагогів [Волинець : 185].

У зв'язку із відзначенням 200-річчя від дня народження К. Ушинського українськими дослідниками ґрунтовніше, з огляду на педагогічні реалії сьогодення, переосмислюються ідеї Ушинського в контексті підготовки вчителя нової генерації, зокрема, про це висвітлили такі автори: Н. Басараб, Т. Завгородня, О. Болгар, Ю. Бондар, О. Венгловська, О. Гальонка, Н. Ланько, Т. Івченко, І. Киричок, Т. Куліш, О. Філоненко, С. Шевченко [Історія та філософія освіти в незалежній Україні: до 200-річчя від дня народження Костянтина Ушинського].

Мета статті – вивчити та проаналізувати професійно значимі якості педагога та з'ясувати особливості його психолого-педагогічної підготовки в науковій спадщині К. Ушинського.

Виклад основного матеріалу. Питання фахової підготовки вчителя К. Ушинський вважає динамічною, багатоаспектною проблемою, що має актуальне соціально-педагогічне і наукове значення і нині. Свої погляди про підготовку вчителів він виклав у статтях «Про користь педагогічної літератури», «Три елементи школи», «Думка колезького радника К. Ушинського про проект реорганізації Гатчинського інституту», у програмах для жіночих навчальних закладів («Програма педагогічного курсу», «Програма з педагогіки для спеціальних класів», «Програма педагогічного курсу для двох старших загальних класів»), працях «Проект учительської семінарії», «Педагогічна подорож по Швейцарії», у передмові до книги «Людина як предмет виховання» та ін. Будучи незадоволеним системою освіти та виразником демократичних та реформаторських ідей, Костянтин Ушинський розробив проект підготовки майбутніх учителів для сільських народних шкіл.

К. Ушинський надзвичайно високо оцінив місце вчителя у суспільстві, підкреслив його значення, розробив систему теоретичної та практичної підготовки. Педагог наголошував, що вчителю суспільство довіряє душу і розум дітей, а разом з тим наше майбутнє.

Науковець був переконаний, що тільки молода людина з вираженими педагогічними нахилами може здобувати професію вчителя. Він радив дбати про те, щоб до учительських семінарій «вступала переважно та молодь, яка отримала кращу початкову освіту і виховання» [Ушинський, Т. 1 : 250].

У «Проекті учительської семінарії» К. Ушинський писав: «Від учителя народної школи, особливо такого, що живе у селі або в невеличкому місті, справедливо вимагати, щоб життя його не тільки не давало приводу до спокуси, не тільки не руйнувало поваги до нього у батьків і дітей, але, навпаки, служило прикладом як для одних, так і для інших, не суперечило його шкільним настановам. Молоді люди, обравши для себе скромну кар'єру народного вчителя, повинні звикати до життя простого, навіть суворого

і бідного, без будь-яких світських розваг, до життя з природою, строгого, акуратного, чесного і вищою мірою діяльного» [Ушинський, Т. 1 : 245–246].

У працях видатного педагога знаходимо чимало міркувань про особистість вчителя та його якості:

– вихователь, що перебуває на рівні із сучасним ходом виховання, почуває себе живим, діяльним членом великого організму, посередником між усім, що було благородного й високого в минулій історії людей, і поколінням новим, охоронцем святих заповітів людей, які боролися за істину і за благо» [Ушинський, Т. 1 : 44];

– у вихованні все має ґрунтуватися на особі вихователя, тому що виховна сила виявляється тільки з живого джерела людської особистості;

– жодні статuti і програми, жоден штучний організм закладу, як би хитро його не було придумано, не може замінити особистості у справі виховання;

– тільки особистість може впливати на розвиток і визначення особистості, тільки характером можна формувати характер» [Ушинський, Т. 1 : 41];

– щоб оцінити, що таке хороший наставник і хороший вихователь, потрібно знати, що таке виховання, його вимоги і його труднощі; це потрібне ще й тому, щоб не піддатися обманові, за який можна заплатити характером та майбутністю дітей [Ушинський, Т. 1 : 45].

К. Ушинський наголошував, що ввіряючи вихованню чисті і вразливі душі дітей, ввіряючи для того, щоб воно сформувало в них перші, а тому й найглибші риси, ми маємо цілковите право запитати вихователя, якої мети він добиватиметься у своїй діяльності, і вимагати на це питання зрозумілої і категоричної відповіді [Ушинський, Т. 4 : 26].

Зразковим прикладом особистості педагога К. Ушинський вважає Мюллера із Цюрихської вищої школи: «Це надзвичайно гуманна, надзвичайно пристойна людина, він владарює у школі не суворістю логіки, не зовнішньою силою методу, але своїм *гуманним характером*, пристойністю манер, цікавістю викладу, тим, що вміє наблизити до себе дітей і прищепити їм прихильність та пошану до себе. Він, його манера, його виклад, його поведінка подоба-

Таблиця 1

Зміст народності як основоположного принципу педагога в уявленні К. Ушинського

З/п	Змістове наповнення народності
1	Почуття народності настільки сильне у кожного, що навіть якщо загине все святе і благородне, воно гине останнім.
2	Виховання, створене самим народом і побудоване на народних основах, має ту виховну силу, якої нема в найкращих системах, побудованих на абстрактних ідеях або запозичених в іншого народу.
3	Народ без народності – тіло без душі.
4	У кожного народу є своя особлива національна система виховання; а тому запозичання одним народом в іншого виховних систем є неможливим.
5	Не можна жити за зразком іншого народу, яким би принадним не був цей зразок, не можна виховуватися за чужою педагогічною системою, яка б вона не була струнка і добре обдумана [Ушинський, Т. 1 : 106–109].

ються дітям – вони охоче біжать до нього; коли він проходить двором, вітаються з ним, весело посміхаючись, потискають йому руку, але водночас швидко й точно виконують його короткі накази» [Ушинський, Т. 2 : 117].

Сучасний педагог настановленням і особистим прикладом повинен утверджувати повагу до суспільної моралі та суспільних цінностей, зокрема правди, справедливості, патріотизму, гуманізму, толерантності, працелюбства [Закон України «Про освіту», 2017].

Необхідними педагогічними умовами реалізації головних завдань виховання в науковому спадку К. Ушинського є дотримання принципів гуманізму, народності, природовідповідності, раціонального використання ефективних шляхів, засобів та форм зміцнення та збереження психічного та фізичного здоров'я школярів на вимогах сформованості високоморальних та професійних якостей особистості педагога.

К. Ушинський вважав, що народним учителем може бути людина, яка близька до народу, що знає народну мову, живе народними інтересами. Згідно з ідеями народності, великий педагог вважав за необхідне, щоб школа була «кузнею людяності», в якій діти виховуються в душі прагнень народу, а вчителі були освічені і пройняті народним духом, його інтересами.

Застосування учителем народних традицій, засобів народної педагогіки є метою формування людини з національним характером та духом, громадянина-патріота рідної землі, захисника Вітчизни. У статті «Про народність у громадському вихованні» К. Ушинський писав: «Виховання охоплює людину всю, якою вона є, з усіма її народними й індивідуальними особливостями, – її тіло, душу і розум, – і насамперед звертається до характеру людини; а характер і є саме тим підґрунтям, у якому корениться народність» [Ушинський, Т. 1 : 51]. У табл. 1 наведемо такі важливі його міркування.

На думку К. Ушинського, врахування природних особливостей дитячого організму, його вікових, індивідуальних, статевих особливостей у процесі виховання та навчання є одним із важливих принципів педагогічної діяльності:

– природа своїми таємними буквами записує в тілі людини всю історію безсмертної душі, і цей дивний літопис передається з поко-

ління в покоління, від батьків до дітей, внукам і правнукам;

– природа повторює в дітях тілесний організм батька і матері в найрізноманітніших комбінаціях (як немає двох листків на дереві, цілком схожих один на одного, так немає двох людей, природні темпераменти яких були б ідентичними);

– вивчайте характер ваших вихованців, послуговуйтеся їхніми добрими нахилами, спрямовуйте до добра ті з них, які, залежно від обставин, можуть зробитись добрими й поганими, і викорінюйте, нарешті, ті, які непотрібні (але нелегко знайти такого вихователя, який міг би виконати ці вимоги у великому громадському закладі);

– у сім'ї природа готує в організмі дітей можливість повторення і дальшого розвитку характеру батьків [Ушинський, Т. 1 : 99–107].

Видатний педагог зазначав: «Ми дуже помиляємось, коли думаємо, що життя дитини в шкільному віці цілком належить школі; ні, школа має тільки невелику частку в тому природному розвитку дитини, на який багато більше впливає час, природа та сімейне життя. Школа не має права втручатися в чужу їй сферу та заважати своїми уроками впливові інших великих вихователів людини: природи та життя» [Ушинський, Т. 1 : 397].

Учителеві потрібно знати особливості переходу від дитинства до змужнілості, що позначені проявами статевої зрілості, народженням

почуттів, розуміння особистого піклування про власні інтереси [Ушинський, Т. 6 : 395].

К. Ушинський прагнув утвердити в школі принципи гуманного виховання. На його думку, виховання повинне просвітити свідомість людини, щоб перед нею лежала чітка дорога добра. Педагог вказував на необхідність такої постановки навчання і виховання, щоб із самого початку розвинути в дітей почуття безкорисливості, скромності й гуманного ставлення до особистості, не зважаючи на расу й національність.

Одним із головних завдань гуманного виховання, на думку К. Ушинського, є формування в людини високих моральних якостей – добродійності, справедливості, правдивості, щирості. Жадоба грошей, невіра в добро, відсутність моральних правил, презирство до думки, любов до манівців, байдужість до громадського блага, поблажливість до порушення законів честі – ось вороги виховання, з якими воно покликане боротися.

Гуманізм в сучасних умовах визначається одним із фундаментальних засад державної політики у сфері освіти та принципом освітньої діяльності [Закон України «Про освіту», 2017].

Педагог визначив гуманізм як важливу якість вчителя та основний педагогічний принцип (табл. 2).

Таблиця 2

Зміст гуманізму як професійно зумовленої якості педагога в уявленні К. Ушинського

З/п	Змістове наповнення гуманізму
1	Розвиток гуманних рис людини.
2	Поведінка за правилом: «не роби іншим того, чим ти сам був би засмучений».
3	Гуманне ставлення до людей, що нас оточують (тобто таке ставлення, в якому ми визнаємо себе «не вищим і не нижчим від інших людей»).
4	Привчити дитину проймається душевним станом інших людей.
5	Ставити себе на місце скривдженого і почувати те, що він повинен почувати [Ушинський, Т. 6 : 21].

У праці К. Ушинського «Проект учительської семінарії» даються пропозиції щодо підготовки вчителів молодших класів. Він вважав, що при семінарії має бути зразкова початкова школа. Ушинський підкреслював, що для цієї категорії вчителів необхідна спеціальна педагогічна підготовка та педагогічні вміння. У скла-

деній ним програмі курсу педагогіки підкреслюється, що основним завданням педагогіки має бути вироблення свідомого ставлення до педагогічної діяльності і закладання основ для систематичної праці над собою.

При підготовці вчителя дуже важливим є опанування основами педагогіки, психології, фізіології та фахових методик. Учитель має спрямовувати свою діяльність на особистість дитини, пізнати її природу на основі психологічних умінь. Великий педагог стверджував, що «якщо і після такого вивчення він не любить дітей, тому краще йому не братися за справу виховання» [Ушинський, Т. 4 : 345].

Учитель молодших класів, на його думку, повинен вміти викладати матеріал, маючи енциклопедичні знання з предметів, вміти добре писати, малювати, виразно читати, креслити, співати. Під час вивчення предметів наполягав на важливості формування в майбутнього вчителя педагогічних переконань, бо, на його думку, вони є найголовнішими у вихованні особистості.

Важливо, щоб педагогічні методи і засоби використовувалися до дитини, «якою вона є в дійсності, з усіма її слабостями і в усій її величі, з усіма її буденними дрібними потребами і з усіма її великими духовними вимогами» [Ушинський, Т. 4 : 36].

К. Ушинський був переконаний, що лише той педагог, який любить дітей і вчительську роботу може виконувати свою функцію. Наймогутнішими засобами знань учителя вважав педагогічну літературу, яка вводить в благородне коло мислителів, які присвятили своє життя справі навчання та виховання. Він вважав, що в практичній діяльності вчителя на основі знань з педагогіки народжується досвід, який цінний для школи.

На думку К. Ушинського, кожен педагог є психологом, бо йому доводиться вивчати психологію дітей, керувати їх розумовим розвитком, спрямовувати волю, боротися з лінощами, з упертістю, прищеплювати любов до істини – тобто постійно перебувати в галузі психічних явищ. Педагог не є машина для задавання і вислуховування уроків та покарання учнів. Він повинен багато вчитися, щоб розуміти душу дитини в її явищах та багато думати про мету, предмет і засоби виховної майстер-

ності [Історія та філософія освіти в незалежній Україні : 185].

Педагогічна майстерність вчителя є важливою умовою освітнього процесу. К. Ушинський підкреслював роль самого педагога у вихованні дітей, який виховує зовнішнім виглядом, постановкою голосу, власною поведінкою, рухами, жестами. Особистий приклад учителя він порівнював з променем сонця для молоді душі. «Вплив особи вихователя на молоді душі становить ту виховну силу, якої не можна замінити ні підручниками, ні моральними сентенціями, ні системою покарань та заохочень», – підкреслював він [Ушинський, Т. 1 : 41].

Складниками педагогічної підготовки вчителя К. Ушинський вважав: цілеспрямований добір учнів, вивчення основ наук, вироблення умінь і навичок висловлювати власні думки, залучення до педагогічної діяльності. У програмі з педагогіки визначив завдання – свідоме ставлення до педагогічної діяльності і закладання основ для систематичної праці над собою. Підкреслював велику роль дидактичного матеріалу, а наймогутнішим засобом вважав педагогічну літературу.

Великого значення надавав практичним заняттям у діяльності учительської семінарії. Він вперше запропонував педагогічну практику для семінаристів, яка складалася з практики у школі, проведення пробних уроків, річного стажування у школі під наглядом семінарії, після якого їм мало присвоюватися звання народного вчителя. Семінарія, вважав К. Ушинський, постійно має турбуватися про

своїх випускників з питань працевлаштування, матеріального забезпечення та забезпечення новими книгами й посібниками.

К. Ушинський акцентував увагу на роботі вчителя над удосконаленням свого фаху. Був переконаний в тому, що вчитель навчає учнів до тих пір, поки сам вчиться. Професіонал в його уяві – це людина, яка володіє теорією та практикою. Для підвищення кваліфікації народних вчителів пропонував при семінаріях організувати педагогічні курси, а також проведення щорічних лекцій з педагогіки та психології. Позитивно ставився до проведення зборів, нарад вчителів.

Висновки. Таким чином, К. Ушинський розробив професійну модель якостей педагога та цілісну програму його підготовки. У ній науково обґрунтовано одну із складних проблем свого часу – проблему підготовки педагогічних кадрів для народної школи. Загальноосвітня і педагогічна підготовка педагога, формування необхідних моральних якостей вихователя під час навчання в учительській семінарії були, на думку К. Ушинського, тими обов'язковими передумовами, без яких неможливий розвиток якісної освіти. Наукова спадщина К. Ушинського щодо педагогічної підготовки вчителів актуальна в сучасних умовах. Вона може ефективно використовуватися в освітньому процесі Нової української школи. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у вивченні ідей К. Ушинського з метою ефективної організації педагогічної практики майбутніх учителів початкової школи в умовах сучасних освітніх реформ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волинець К. І. Ідеї К. Д. Ушинського щодо підготовки майбутніх учителів у сучасній неперервній педагогічній освіті. *Ідеї К. Д. Ушинського в сучасній педагогіці: матер. Міжнарод. наук.-практ. конф.* 20–21 лютого 2014 року, м. Київ. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. С. 185–192.
2. Друганова О. М., Білик В. М., Денисенко А. О. Актуальність ідей К. Ушинського в умовах розбудови нової моделі підготовки сучасного вчителя. *Теорія та методика навчання та виховання.* 2023. № 54. С. 51–60.
3. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 14.10.2023).
4. Історія та філософія освіти в незалежній Україні: до 200-річчя від дня народження Костянтина Ушинського (1823–1871): зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. 3 березня 2023 року, м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України. [Електронне наукове видання]. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, 2023. 250 с.
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 12.10.2023).
6. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 р. № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 12.10.2023).
7. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання (Спроба педагогічної антропології). *Твори. В 6 т. Т. 4.* Київ: Рад. школа, 1952. С. 21–454.

8. Ушинський К. Д. Педагогічна подорож Швейцарією. *Твори. В 6 т. Т. 2.* Київ: Рад. школа, 1954. С. 17–122.
9. Ушинський К. Д. Твори. В 6-ти т. Т. 1. Педагогічні статті. Київ: Рад. школа, 1954. 449 с.
10. Ушинський К. Д. Твори. В 6-ти т. Т. 6. Психологічні статті. Київ: Рад. школа, 1955. 616 с.
11. Чижевська С., Павленко В. Проблема професійної підготовки вчителя в педагогічній спадщині К. Д. Ушинського. *Магістратура в умовах євроінтеграційних процесів вищої школи: зб. наук. праць.* Житомир: вид. ЖДУ ім. І. Франка, 2013. С. 225–227.

REFERENCES

1. Volynets' K. I. (2014). Ideyi K. D. Ushyns'koho shchodo pidhotovky maybutnikh uchyteliv u suchasniy nepererivniy pedahohichniy osviti [K. D. Ushinsky's ideas regarding the training of future teachers in modern continuous pedagogical education.]. *Ideyi K. D. Ushyns'koho v suchasniy pedahohitsi: mater. Mizhnarod. nauk.-prakt. konf.* 20–21 lyutoho 2014 roku, m. Kyiv. Kyiv: Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka. S. 185–192. [in Ukrainian]
2. Druhanova O. M., Bilyk V. M., Denysenko A. O. (2023) Aktual'nist' idey K. Ushyns'koho v umovakh rozbudovy novoyi modeli pidhotovky suchasnoho vchytelya [The relevance of K. Ushinsky's ideas in the context of the new model of modern teacher training development]. *Teoriya ta metodyka navchannya ta vykhovannya.* № 54. S. 51–60. [in Ukrainian]
3. Zakon Ukrayiny "Pro osvitu" (2017). [Law of Ukraine "On Education"]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (data zvernennya: 14.10.2023). [in Ukrainian]
4. Istoriya ta filosofiya osvity v nezalezhniy Ukrayini: do 200-richchya vid dnya narodzhennya Kostyantyna Ushyns'koho (1823–1871) (2023): zb. mater. Vseukr. nauk.-prakt. konf. 3 bereznya 2023 roku, m. Kyiv, Instytut pedahohiky NAPN Ukrayiny [History and philosophy of education in independent Ukraine: to the 200th anniversary of the Konstantin Ushinsky' birth (1823–1871): collection of materials Ukrainian science and practice conf. March 3, 2023, Kyiv, Institute of Pedagogy of the National Academy of Sciences of Ukraine]. [Elektronne naukovye vydannya]. Kyiv: Instytut pedahohiky NAPN Ukrayiny, 250 s. [in Ukrainian]
5. Nova ukrayins'ka shkola. Kontseptual'ni zasady reformuvannya seredn'oyi shkoly (2016). [New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (data zvernennya: 12.10.2023). [in Ukrainian]
6. Pro zatverdzhennya Kontseptsiyi rozvytku pedahohichnoyi osvity (2018). [On approval of the pedagogical education' development Concept.]. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrayiny vid 16 lypnya 2018 r. № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (data zvernennya: 12.10.2023). [in Ukrainian]
7. Ushyns'ky K. D. (1952). Lyudyna yak predmet vykhovannya (Sproba pedahohichnoyi antropohiyi). [Man as a subject of education (An attempt at pedagogical anthropology)]. *Tvory. V 6 t. T. 4.* Kyiv: Rad. shkola, S. 21–454. [in Ukrainian]
8. Ushyns'ky K. D. (1954). Pedahohichna podorozh Shveytsariyeyu [Pedagogical trip to Switzerland]. *Tvory. V 6 t. T. 2.* Kyiv: Rad. shkola, S. 17–122. [in Ukrainian]
9. Ushyns'ky K. D. (1954). Tvory. V 6-ty t. T. 1. Pedahohichni statti. [Works. In 6 vols. Vol. 1. Pedagogical articles.]. Kyiv: Rad. shkola, 449 s. [in Ukrainian]
10. Ushyns'ky K. D. (1955). Tvory. V 6-ty t. T. 6. Psykholohichni statti. [Works. In 6 vols. T. 6. Psychological articles.]. Kyiv: Rad. shkola, 616 s. [in Ukrainian]
11. Chyzhevs'ka S., Pavlenko V. (2013). Problema profesiyanoi pidhotovky vchytelya v pedahohichniy spadschyni K. D. Ushyns'koho. [The problem of professional teacher training in the K. D. Ushinsky' pedagogical heritage]. *Mahistratura v umovakh yevrointehratsiynykh protsesiv vyshchoyi shkoly: zb. nauk. prats'.* Zhytomyr: vyd. ZHDU im. I. Franka, S. 225–227. [in Ukrainian]

P. M. BOYCHUK

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Honored Worker of Education of Ukraine, Rector,
Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College"
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine
E-mail: pboychuk@lpc.ukr.education
<http://orcid.org/0000-0003-486-980X>*

S. S. MARCHUK

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Head of the Department of Pedagogy and Psychology,
Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College"
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine
E-mail: smarchuk@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0001-8520-822X>*

N. S. PUSHKAR

*People's Teacher of Ukraine,
Lecturer of School, Preschool Pedagogy, Psychology and Methods' Cycle Committee,
Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College"
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine
E-mail: npushkar@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0001-7353-8168>*

N. P. YAROSCHUK

*Lecturer of School, Preschool Pedagogy, Psychology and Methods' Cycle Committee,
Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College"
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine
E-mail: nyaroschuk@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0002-3771-3974>*

**PROFESSIONAL QUALITIES OF A TEACHER AND HIS TRAINING
IN THE CONTEXT OF K. USHINSKY'S IDEAS**

The teaching staff training and their professional improvement is an important condition for the modernization of education.

The current state of future teachers training requires an appeal to the creative heritage of K. Ushinsky in order to find rational technologies for the formation of pedagogical specialists's important competencies.

The purpose of the article is to analyze the professionally significant qualities of a teacher and to clarify the peculiarities of psychological and pedagogical training in the scientific heritage of K. Ushinskyi.

It was determined that the holistic concept of K. Ushinsky absorbed the best European traditions; own experience of teachers' professional training; progressive reformation ideas proposed by a democrat teacher in the pedagogical periodicals of that time, and reflected in the author's drafts of statutes, programs for the creation of qualitatively new teacher seminaries and institutes.

An analysis of K. Ushinskyi's works shows that a teacher can be a person who is close to the people, closely connected with them, knows the vernacular, lives in people's interests. A teacher must be a highly educated person with encyclopedic knowledge, love his profession, always be interested in improving his own skill, have pedagogical and psychological tact. He must be a professional, have a clear idea of the pedagogical activity purpose, have a high level of practical training, master teaching methods, and be a skilled educator.

The principles of humanism, nationalism, conformity to nature as the fundamental postulates of the teaching profession in the legacy of K. Ushinskyi are substantiated.

Key words: professional qualities, teacher, professional training, scientific heritage of K. Ushinsky, humanism, democracy, nationality.